

УДК 355.02

І. В. Павловський,

*заступник Міністра оборони України,
генерал-лейтенант*

Стратегічний оборонний бюлетень України – правова основа реформування Збройних Сил і вдосконалення військово-технічної політики України (перебіг виконання, завдання на майбутнє, труднощі)

У статті розглянуті місце Стратегічного оборонного бюлетеня України в системі інших документів з державного оборонного планування, завдання, які ставляться в ньому з питань реформування й удосконалення військово-технічної політики України, подальшого розвитку Збройних Сил та інших сил оборони України, розширення співробітництва у військово-технічній сфері з країнами – членами НАТО та Європейського Союзу, стан їх виконання на сьогодні, завдання на майбутнє, а також негативні фактори, які перешкоджають утіленню прийнятих рішень, тощо.

Ключові слова: військово-технічна політика, озброєння та військова техніка, програма розвитку збройних сил, співробітництво з НАТО, стандарти НАТО, стратегічний оборонний бюлетень.

Місце Стратегічного оборонного бюлетеня в системі інших документів державного оборонного планування України

Сучасний етап розвитку ситуації у світі характеризується подальшим зростанням воєнної напруженості в окремих регіонах земної кулі, у тому числі навколо й усередині України, що збільшує ймовірність виникнення і зростання ескалації воєнних, політичних, економічних і соціальних конфліктів. У запобіганні та ліквідації воєнних конфліктів вагому роль відіграють Збройні Сили України (ЗСУ), які мають бути укомплектовані навченим особовим складом, оснащени сучасними зразками озброєння та військової техніки (ОВТ).

Для того, щоб ЗСУ були спроможні вести бойові дії в будь-який час, їх слід готувати заздалегідь. Для цього потрібно постійно навчати особовий склад, необхідний для укомплектування військових частин, мати запаси різноманітних зразків ОВТ, постійно підтримувати їх у належному справному стані, мати запаси боєприпасів, матеріально-технічних засобів (МТЗ) для експлуатації та ремонту ОВТ, пального, продовольства, речового майна та багато іншого. Усе це потребує не лише організа-торських здібностей керівництва ЗСУ, а й великих фінансових і матеріальних ресурсів.

Підготовка ЗСУ до їх застосування за призначенням має здійснюватися в мирний час на плановій основі. Плани підготовки ЗСУ є частиною планів загальної підготовки до оборони та захисту територіальної цілісності й незалежності України. У всіх планах мають передбачатися на довгострокову, середньострокову та короткострокову перспективу всі можливі заходи, необхідні для підготовки населення України, її економіки, ЗСУ та військових формувань інших силових структур (сектору безпеки і оборони (СБО) України) тощо до дій в умовах особливого періоду.

Стан СБО України постійно вивчається й аналізується. Проведене у 2015–2016 рр. у рамках комплексного огляду СБО оцінювання стану воєнної безпеки держави, а також набутий досвід участі ЗСУ в антитерористичній операції виявили низку проблем функціонування сил оборони в умовах існуючих та потенційних загроз, невідповідність потужностей промислового виробництва потребам оборонного замовлення, критичне фізичне і моральне зношення основних виробничих фондів тощо. Задля планового подолання негативного стану, що склався, на підставі висновків комплексного огляду СБО України був розроблений **Стратегічний оборонний бюлетень (СОБ-2016)**, прийнятий рішенням Ради національної безпеки і оборони (РНБО) України та введений у дію указом Президента України у 2016 р. [1].

СОБ-2016, за визнанням спеціалістів, є «дорожньою картою» оборонної реформи з визначенням шляхів її впровадження на засадах і принципах, якими керуються держави – члени НАТО, на період до кінця 2020 р. Він

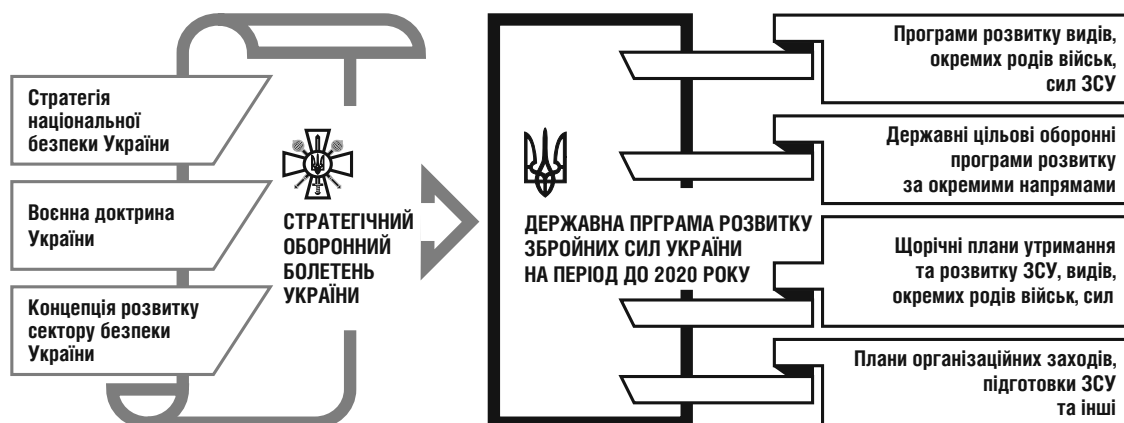

Рис. 1. Місце СОБ-2016 у системі основних керівних документів з розвитку СВО України

був підготовлений спеціально створеним Комітетом реформ Міністерства оборони України (МОУ) та ЗСУ за участю центральних органів виконавчої влади, наукових установ, громадських організацій держави, вітчизняних та іноземних експертів (радників) з питань оборони, у тому числі експертів Спільної робочої групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи високого рівня та представників Офісу зв'язку НАТО в Україні.

Правову основу СОБ-2016 становлять Конституція України та закони України, Стратегія національної безпеки України, затверджена Указом Президента України у травні 2015 р. [2], Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України у вересні 2015 р. [3], та Концепція розвитку СВО України, затверджена Указом Президента України в березні 2016 р. [4], а також міжнародні договори України, згода на обов'язковість виконання яких надана Верховною Радою України (рис. 1).

Аналіз СОБ-2016 показує, що він спрямований на забезпечення практичної реалізації положень Воєнної доктрини України та Концепції розвитку СВО України, визначає стратегічні та оперативні цілі оборонної реформи й очікувані результати їх досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз та викликів. У ньому визначені шляхи досягнення цілей оборонної реформи, зокрема щодо збільшення спроможностей сил оборони до рівня, що дасть змогу забезпечити виконання завдань оборони держави й відновлення її територіальної цілісності, активну участь у реалізації Спільної безпекової та оборонної політики Європейського Союзу (ЄС) та активне співробітництво з НАТО з досягненням критеріїв, необхідних для набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору.

Досягнення головних завдань і мети реформування СВО України, зазначених у СОБ-2016, здійснюватиметься відповідно до пріоритетності **п'яти стратегічних цілей** [1]:

перша – об'єднане керівництво силами оборони, що здійснюється відповідно до принципів і стандартів, прийнятих державами – членами НАТО;

друга – ефективна політика, системи планування та управління ресурсами в секторі оборони з використанням сучасних євроатлантичних підходів;

третья – оперативні (бойові, спеціальні) спроможності сил оборони, необхідні для гарантованої відсічі збройній агресії, оборони держави, підтримання миру та міжнародної безпеки;

четверта – об'єднана система логістики і система медичного забезпечення, здатні надати підтримку всім компонентам сил оборони;

п'ята – професіоналізація сил оборони та створення необхідного військового резерву.

Кожна зазначена стратегічна ціль, у свою чергу, розподілена на декілька оперативних цілей, імплементація яких є необхідною та достатньою умовою для досягнення цієї стратегічної цілі. У свою чергу, для досягнення кожної оперативної цілі встановлені відповідні завдання (наведені в додатку до СОБ-2016), зазначені очікувані результати й терміни їх виконання, відповідальні за виконання кожного завдання тощо.

СОБ-2016 є основою, на якій розробляються та реалізуються (див. рис. 1):

- Державна програма розвитку ЗСУ, державні програми розвитку інших складових сил оборони в частині залучення їх до виконання завдань оборони держави, які є підставою для розроблення відповідних планів утримання та розвитку складових сил оборони;

- державні цільові оборонні програми, спрямовані на створення нових та модернізацію існуючих систем, комплексів і зразків ОВТ, будівництво важливих військових об'єктів, розв'язання інших проблем у сфері оборони;

- інші документи з питань підготовки, повсякденної діяльності та забезпечення ЗСУ тощо.

Розроблена на підставі СОБ-2016 Державна програма розвитку ЗСУ на період до 2020 р. [5] ставить амбітні завдання з підвищення боєздатності головного компонента сил оборони України – ЗСУ, вирішити які можливо лише за рахунок консолідації діяльності всіх державних

Рис. 2. Основні стратегічні цілі Державної програми розвитку ЗСУ на період до 2020 р.

структур та галузей промисловості України. Основні стратегічні цілі даної програми зазначені на *рисунок 2* [6]. Їх, як і в СОБ-2016, також п'ять, однак за своєю структурою вони дещо відрізняються, хоча й містять усі основні завдання, зазначені в СОБ-2016.

Вирішення завдань з реформування ЗСУ, викладених у СОБ-2016 та в Державній програмі розвитку ЗСУ на період до 2020 р., планується здійснювати з використанням шляхів, зазначених на *рисунок 3* [6].

Упровадження програм з реформування ЗСУ є складним і вартісним процесом. Тому заходи, спрямовані на досягнення цілей оборонної реформи, повинні забезпечуватися в межах видатків, визначених Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, а також можуть фінансуватися додатково за рахунок благодійних внесків фізичних та юридичних осіб у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, та з інших джерел, не заборонених законодавством. Розрахунки по-

казали, що обсяги видатків, необхідних для виконання поставлених у СОБ-2016 та в Державній програмі розвитку ЗСУ на період до 2020 р. завдань з реформування ЗСУ на період 2017–2020 рр., становлять близько 101 млрд грн. Їх розподіл по зазначених у Державній програмі розвитку ЗСУ на період до 2020 р. п'яти стратегічних цілях та по роках наведений у *таблиці 1* [6].

З наведених у таблиці даних видно, що основний обсяг фінансових ресурсів потрібний для виконання стратегічної цілі 3, відповідно до якої має відбутися, серед іншого, суттєве відновлення технічного оснащення ЗСУ за рахунок розробки, серійного виробництва, модернізації, ремонту і придбання за кордоном необхідних зразків ОВТ. Досить великі кошти потрібні також для створення нової системи логістики, від якості роботи якої великою мірою залежить боєздатність військ (сил) (стратегічна ціль 4).

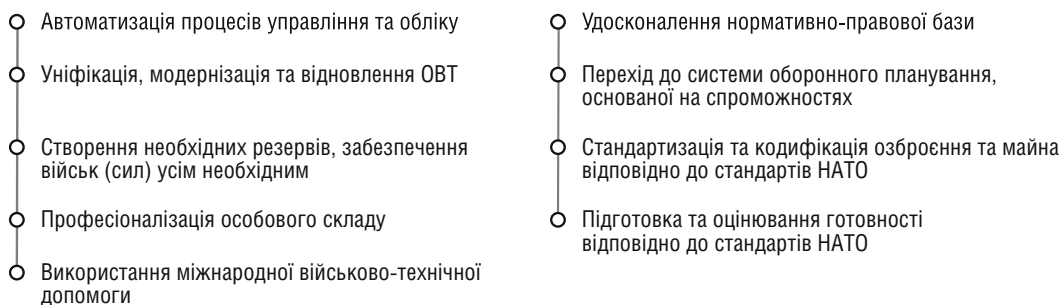

Рис. 3. Шляхи досягнення основних цілей Державної програми розвитку ЗСУ на період до 2020 р.

Таблиця 1

**Потреба у фінансовому забезпеченні заходів з реформування ЗСУ,
встановлених СОБ-2016, млн грн**

№ з/п	Показники	Обсяг фінансування	2017	2018	2019	2020
1	Усього за заходи розвитку, визначені програмою, з них:	100 939,38	7 173,21	22 211,95	33 402,10	38 152,12
1.1	Стратегічна ціль 1	4 955,47	595,76	1 335,31	1 529,62	1 494,78
1.2	Стратегічна ціль 2	За рахунок утримання				
1.3	Стратегічна ціль 3	63 798,82	3 620,29	11 391,98	22 481,95	26 304,60
1.4	Стратегічна ціль 4	31 796,06	2 899,22	9 379,27	9 284,77	10 232,80
1.5	Стратегічна ціль 5	389,03	57,94	105,39	105,76	119,94

**Стратегічний оборонний бюлетень –
одна з нормативних основ для планування
й реалізації військово-технічної
політики України**

Однією з основних складових, від якої великою мірою залежить боєздатність українського війська, є оснащення його новітніми та модернізованими зразками ОВТ. Склад озброєння ЗСУ, можливі джерела його надходження і поповнення, порядок та організація підтримання його в боєздатному стані забезпечуються у процесі розробки й утілення ефективної військово-технічної політики України. Аналіз свідчить, що в цій справі в Україні є ще чимало недоліків. Тому вирішенню тих або інших питань військово-технічної політики України на сучасному етапі та з поглядом у майбутнє в СОБ-2016 приділено достатньо уваги. Тому я, як державна посадова особа у складі керівництва МОУ, котрій саме й доручено займатися проблемами вдосконалення військово-технічної політики України, хочу довести до відома читачів даного видання деякі аспекти цього питання.

Аналіз змісту СОБ-2016 показує, що вирішенню питань удосконалення військово-технічної політики України здійснюється в межах реалізації другої, третьої та четвертої його стратегічних цілей [1]. Їх систематизація дала підстави об'єднати всі порушені у СОБ-2016 завдання у військово-технічній сфері в кілька блоків основних взаємопов'язаних проблемних питань. Це:

- підвищення ефективності планування та реалізації військово-технічної політики, подальшого розвитку оборонно-промислового комплексу (ОПК) та довгострокових стратегічних документів, спрямованих на розвиток ОВТ для сил оборони;
- законодавче врегулювання змін у процедурах проведення державних закупівель у сфері оборони;
- створення нових, модернізація, ремонт і МТЗ наявних у ЗСУ зразків ОВТ;
- співробітництво з військово-технічних питань з країнами – членами ЄС і НАТО, поступовий перехід у воєнно-технічній сфері до стандартів НАТО тощо.

Окремі напрями вирішення завдань у цій сфері проілюстровані на *рисунках 4 і 5* [6].

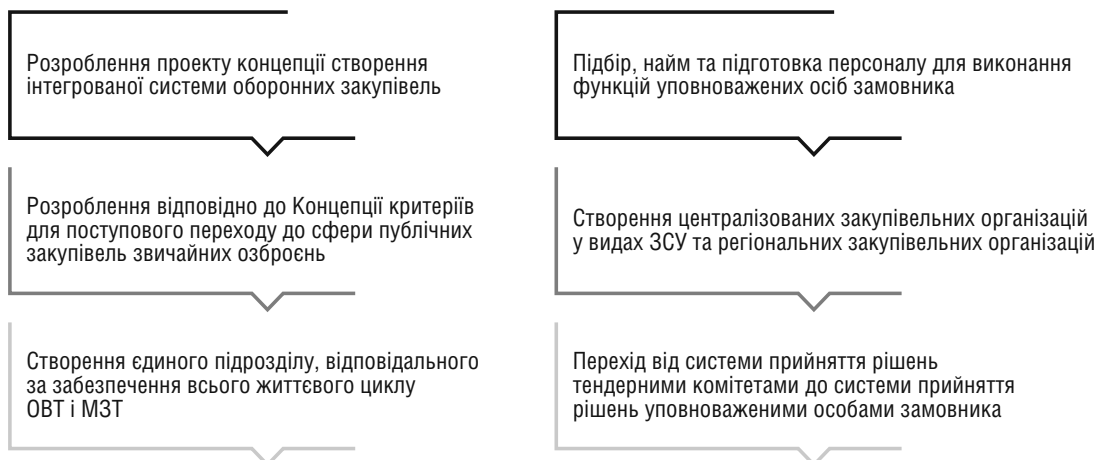

Рис. 4. Основні напрями вдосконалення процедур планування та здійснення закупівель озброєння, військової техніки і МТЗ

До реформи	Після реформи
Більшість зразків ОВТ та їх комплектувальних виробів виробляється в РФ	Упроваджено національні стандарти з розроблення, виробництва ОВТ, єдині вимоги до тактико-технічних характеристик, можливість внесення змін у їхню конструкцію
Відсутність випробувального полігону для проведення випробувань ОВТ	Створено випробувальний полігон
Більшість зразків ОВТ вичерпала свій ресурс	Проведено капітальний ремонт основних зразків ОВТ
Темпи розвитку ОВТ, рівень забезпечення боєприпасами та новими (модернізованими) зразками не відповідають потребам ЗСУ	Прийнято на озброєння 68 зразків уніфікованого ОВТ і МТЗ
Скорочення виробничих потужностей	Нарощено стаціонарну базу з ремонту й удосконалено виробничу інфраструктуру
Стан ОВТ не дає змоги виконувати завдання за призначенням у повному обсязі	Створено підґрунтя для підвищення рівня технічної готовності ОВТ, укомплектованості ними військ (сил) і виконання завдань за призначенням у повному обсязі

Рис. 5. Основні завдання Державної програми розвитку ЗСУ на період до 2020 р. у сфері розвитку ОВТ

Перебіг виконання завдань Стратегічного оборонного бюлетеня України у військово-технічній сфері

Стисло хочу повідомити, що зроблено у сфері військово-технічної політики України, виходячи із завдань СОБ-2016, за період 2016–2018 рр.

У сфері підвищення ефективності планування та реалізації військово-технічної політики, подальшого розвитку ОПК та довгострокових стратегічних документів, спрямованих на розвиток ОВТ для сил оборони, за минулі часи зроблено таке:

- структурними підрозділами МОУ та Генерального штабу ЗСУ здійснюється аналітичне забезпечення процесу прийняття рішень з питань оборонного планування, моніторингу розвитку ОВТ (постійно), надаються пропозиції щодо вдосконалення системи розробки і закупівлі ОВТ відповідно до євроатлантичних принципів та підходів;

- за ініціативою МОУ опрацьовані та затверджені Кабінетом Міністрів України Основні напрями розвитку ОВТ на довгостроковий період [7] та Перелік критичних технологій у сфері виробництва ОВТ [8]. Цими актами вперше зроблена спроба сформулювати обрис перспективної системи озброєння ЗСУ, а також визначені основні напрями науки, техніки і технологій, які необхідно розвивати для створення новітніх зразків ОВТ, призначених для забезпечення потреб оборони України в довгостроковій перспективі;

- проводиться робота зі створення Державного фонду розвитку базових і критичних технологій та підтримки інновацій в ОПК. Функціонування такого Фонду дасть змогу підняти на новий рівень підтримку й реалізацію

інноваційних проектів зі створення ОВТ для потреб оборони України;

- визначений обсяг фінансових і матеріальних ресурсів, необхідних для ефективного функціонування оборони із застосуванням програмно-цільового методу – розроблені та затверджені Державна програма розвитку ЗСУ на період до 2020 р. [5], Державна цільова оборонна програма розвитку ОВТ на період до 2020 р. [9];

- упроваджено спільні підходи до системи планування та управління ресурсами СБО – Державна цільова оборонна програма розвитку ОВТ на період до 2020 р. передбачає заходи з розроблення та закупівлі ОВТ не лише для МОУ, а й для Державної прикордонної служби, Національної гвардії та Міністерства внутрішніх справ України тощо;

- з метою підвищення ефективності реалізації військово-технічної політики, подальшого розвитку ОПК у травні 2017 р. Уряд затвердив Державну програму реформування та розвитку ОПК на період до 2021 р. та Державну цільову програму створення та освоєння виробництва боєприпасів та продуктів спеціальної хімії на період до 2021 р. (березень 2017 р.);

- спільна робоча група підготувала пропозиції до проектів Законів України «Про створення та виробництво озброєння, військової і спеціальної техніки» та «Про військово-технічне співробітництво», які нині перебувають на розгляді в комітетах Верховної Ради України.

Зазначені заходи і документи державного регулювання визначають орієнтири, дають можливість стимулювати розвиток наукового й технологічного потенціалів у державній та комерційних сферах, а також координувати

діяльність учасників робіт у межах визначених напрямів для досягнення намічених цілей у довгостроковій перспективі з урахуванням прогнозованих потреб ЗСУ.

У сфері законодавчого регулювання змін у процедурах проведення державних закупівель у сфері оборони:

- унормовано питання оборонного планування як складової планування СБО. У червні 2016 р. внесені зміни до Закону України «Про державне оборонне замовлення» [10], зокрема: пропозиції до проекту основних показників оборонного замовлення готуються на плановий бюджетний період – з урахуванням видатків, передбачених для потреб забезпечення національної безпеки та оборони у проекті Закону «Про Державний бюджет України» на плановий бюджетний період, наступні за плановим два бюджетні періоди – з урахуванням індикативних показників прогнозу Державного бюджету України. У зв'язку із цим розроблений і в листопаді 2017 р. затверджений наказ МОУ «Про внесення змін до Інструкції з порядку планування, формування, виконання та коригування державного оборонного замовлення у МОУ та ЗСУ»;

- упроваджено максимальну прозорість, ефективність та економічність використання ресурсів у СБО – відбір виконавців оборонного замовлення здійснюється на конкурентних засадах серед суб'єктів господарської діяльності – в порядку, визначеному Законами України «Про публічні закупівлі» (2015) (з використанням Єдиної системи електронних публічних закупівель ПроЗорро) та «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт та послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони» (2016); якщо закупівля продукції, робіт і послуг за оборонним замовленням становить державну таємницю – без застосування конкурентних процедур (у порядку, визначеному Законом України «Про державне оборонне замовлення»);

- реформовано цілі призначення та використання запасів державного матеріального резерву – Державне агентство резерву України та МОУ в лютому 2018 р. підписали Меморандум про співпрацю для спільного досягнення цілей, пов'язаних з розробленням та впровадженням механізмів взаємодії щодо зберігання запасів і МТЗ продовольчої служби ЗСУ на підприємствах та організаціях системи державного резерву;

- з метою оперативного вирішення питань забезпечення нагальних потреб ЗСУ в ОВТ внесені окремі зміни до Порядку постачання озброєння, військової і спеціальної техніки та боєприпасів під час особливого періоду, введення надзвичайного стану, проведення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії та в період проведення антитерористичної операції, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України в лютому 2015 р.

У сфері створення нових, модернізації, ремонту й матеріально-технічного забезпечення наявних у ЗСУ зразків ОВТ зроблено таке:

- у рамках роботи Міжвідомчої комісії з питань ОПК при РНБО України щомісячно розглядаються проблемні

питання розвитку ОВТ та ОПК і приймаються рішення щодо їх вирішення. Через цю саму комісію здійснюється координація державної системи прогнозування і стратегічного планування щодо оснащення й розвитку ОВТ (заступником голови комісії призначений заступник Міністра оборони України генерал-лейтенант І. В. Павловський). Робота комісії здійснюється впродовж року зі щомісячними засіданнями, на яких розглядаються пріоритетні завдання розвитку озброєння та оборонних технологій для потреб оборони;

- запроваджені новітні технології виробництва ОВТ, створені замкнені цикли розроблення й виробництва окремих основних видів озброєння, військової та спеціальної техніки, досягнуто повної незалежності виробництва від поставок обладнання, комплектувальних виробів та матеріалів з Російської Федерації;

- у Державній цільовій програмі реформування та розвитку ОПК на період до 2021 р., Державній цільовій програмі створення та освоєння виробництва боєприпасів та продуктів спеціальної хімії на період до 2021 р. передбачені заходи з підготовки замкнених циклів виробництва деяких видів озброєння, військової та спеціальної техніки та боєприпасів;

- удосконалено систему державного експортного контролю з метою приведення її у відповідність до вимог і стандартів держав – членів НАТО стосовно захисту оборонних технологій та контролю за їх кінцевим використанням – у проекті змін до постанови Кабінету Міністрів України № 86 від 28 січня 2004 р. визначені додаткові вимоги до здійснення експорту, зокрема зобов'язання кінцевого споживача не реекспортувати і не передавати будь-кому отримані товари без попередньої письмової згоди експортера та Держекспортконтролю, та імпорту – передача іншому кінцевому споживачу на території України за письмовим погодженням Держекспортконтролю;

- внесені зміни до Державної цільової оборонної програми будівництва кораблів класу «корвет» за проектом 58250, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України в листопаді 2011 р., у частині уточнення фінансових та часових показників;

- триває розробка проекту змін до Державної цільової оборонної програми створення для потреб ЗСУ багатofункціонального ракетного комплексу та його закупівлі за державним оборонним замовленням на 2010–2025 рр., введеної в дію постановою Кабінету Міністрів України від 9 листопада 2011 р., з урахуванням результатів виконання проекту «Гром» в інтересах інозамовника;

- у січні 2018 р. стартували державні випробування нової крилатої ракети «Нептун», здатної вражати наземні та морські цілі на відстані не менше 300 км (рис. 6);

- тривають державні випробування реактивної системи залпового вогню (РСЗВ) «Вільха» – нового покоління артилерії (рис. 7). Очікується, що у 2018 р. перші серійні нові РСЗВ надійдуть до ЗСУ;

Рис. 6. Крилата ракета «Нептун»

- прийнято на озброєння (допущено до експлуатації) близько 15 одиниць і поставлено близько 1400 одиниць зразків ОВТ;

- для встановлення уніфікованих основних вимог до тактико-технічних характеристик зразків ОВТ складових сил оборони відпрацьовані та затверджені відповідні нормативні акти.

Виконання плану заходів управління ризиками в МОУ на 2018 р., зокрема за напрямом «Виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР)», дало змогу уникнути зайвих витрат бюджетних коштів як на етапі укладання договорів на НДДКР, так і під час їх виконання. Зокрема, були знижені або усунені такі ризики:

- 1) зайві витрати бюджетних коштів унаслідок: розробки виробів, які не використовуються; оплати робіт, які були виконані попередніми ДКР; завищення вартості ДКР; завищення потреби в закупівлі матеріальних засобів для реалізації НДДКР; невідповідності вибору виконавців тощо;

- 2) невиконання технічного завдання на НДДКР;

- 3) затвердження актів виконання робіт без проведення випробувань;

- 4) втрата актуальності НДДКР унаслідок їх тривалого виконання;

- 5) внесення безпідставних змін до технічного завдання НДДКР у процесі їх виконання.

Під час реформування системи матеріально-технічного забезпечення ЗСУ в рамках єдиної системи логістики для забезпечення переходу на єдину систему кодифікації військового майна сил оборони, сумісну із системою кодифікації НАТО, був також розроблений і затверджений наказом МОУ в грудні 2017 р. «Порядок кодифікації предметів постачання» [11].

Велика робота проведена у сфері співробітництва з військово-технічних питань з країнами – членами ЄС і НАТО та поступового переходу до стандартів НАТО.

Рис. 7. Реактивна система залпового вогню «Вільха»

Фахівці МОУ брали активну участь у роботі спільної робочої групи Україна – НАТО з оборонно-технічного співробітництва (рис. 8). У рамках діяльності цієї робочої групи виконувалися заходи, передбачені Дорожньою картою Україна – НАТО з оборонно-технічного співробітництва, розробленою з метою імплементації Спільної заяви щодо посилення оборонно-технічного співробітництва України з НАТО (підписаної 22 вересня 2015 р. у Києві). Основна увага зосереджувалася на практичних аспектах і визначенні ключових заходів з реалізації пріоритетів, викладених у Заяві.

У рамках цих заходів була надана консультативно-дорадча допомога експертами держав – членів ЄС і НАТО щодо оборонного та бюджетного планування, а також удосконалення системи управління життєвим циклом оборонної продукції з метою її приведення у відповідність до стандартів Альянсу та міжнародних організацій.

Рис. 8. Спільна робоча група Україна – НАТО з оборонно-технічного співробітництва

Основні питання, що вирішувалися під час цієї роботи:

- удосконалення спроможностей ЗСУ та інших військових формувань України та досягнення ними сумісності із силами Альянсу у сфері озброєнь, військової техніки та МТЗ;
- розвиток сумісних з НАТО національних систем стандартизації в оборонній сфері та кодифікації предметів військового призначення;
- надання дорадчої допомоги щодо розвитку, відповідно до планів і пріоритетів України, оборонної промисловості України та сприяння встановленню зв'язків між оборонною промисловістю держав – членів НАТО й України;
- сприяння обміну передовим досвідом у створенні системи державного гарантування якості оборонної продукції;
- інтеграція до логістичних систем НАТО й розвиток співробітництва з Агенцією НАТО з підтримки та постачання;
- сприяння співпраці України з НАТО у сфері науки і технологій;
- надання можливостей професійного розвитку особового складу, залученого до оборонно-технічного співробітництва з НАТО й до розвитку ОПК.

З ініціативи Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки ЗСУ налагоджена співпраця з Представництвом НАТО в Україні – Офісом зв'язку НАТО у форматі надання консультативно-дорадчої допомоги експертами держав – членів НАТО щодо оборонного планування.

Заплановано та отримано згоду від Голови Представництва НАТО в Україні – Директора Офісу зв'язку НАТО на спільне проведення низки семінарів, зокрема з питань:

- програмно-цільового планування військового будівництва та розвитку озброєння в державах – членах НАТО;
- досвіду цих країн щодо процесу впровадження програмно-цільового планування в їхню загальну систему оборонного планування;
- структурної побудови оборонної промисловості держав – членів НАТО;
- особливостей формування оборонних бюджетів держав – членів НАТО;
- науково-методичної бази, що застосовується під час формування вихідних даних для розроблення програмних документів;
- основних принципів побудови й функціонування угод зі стандартизації STANAG, а також інших питань, що стосуються впровадження процесу оборонного планування у сфері оборони відповідно до євроатлантичних принципів та підходів.

Крім того, у січні 2017 р. від сторони ЄС було отримане офіційне повідомлення про позитивне рішення щодо приєднання України до проекту «Матеріальна стандар-

тизація», здійснюється постійна робота в рамках Спільних робочих груп Україна – НАТО з питань оборонно-технічного співробітництва, таких як група EG25 «Взаємосумісність полігонів» багатонаціонального проекту Європейського оборонного агентства «Матеріальна стандартизація» та група Військової Авіаційної Ради ESMAB.

У рамках військово-технічного співробітництва з країнами-партнерами щорічно проводяться засідання спільних робочих груп та Урядового підкомітету, під час яких затверджуються плани дій щодо постачання озброєння, військової та спеціальної техніки, комплектувальних виробів, трансферу технологій, спільних розробок сучасного озброєння.

З метою реалізації заходів, передбачених СОБ-2016, упродовж минулих років виконувалися завдання з удосконалення законодавства України та приведення зразків озброєння та спеціальної техніки ЗСУ та інших складових сил оборони у відповідність зі стандартами держав – членів НАТО, зокрема:

1. Упроваджена сертифікована Автоматизована інформаційна система кодифікації предметів постачання ЗСУ та інших складових сил оборони в рамках трасового фонду, яку введено в експлуатацію наказом Міністерства оборони України «Про введення в експлуатацію Автоматизованої інформаційної системи кодифікації предметів постачання ЗС України “КОД”» від 1 листопада 2017 р. Нині відбувається тестування стороною НАТО даної системи на її відповідність системі кодифікації НАТО та виконується перехід України на другий рівень (планується завершити до кінця 2018 р.).

2. Відпрацьовані пропозиції щодо адаптації до системи, прийнятої в НАТО, національної системи розробки та постановки на виробництво зразків озброєння та спеціальної техніки:

- МОУ відповідно до Протоколу засідання Міжвідомчої комісії з питань ОПК від 25 січня 2018 р. розробило проект постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України». У проекті передбачається вдосконалення механізму забезпечення справності й технічної придатності озброєння, військової та спеціальної техніки, а також упорядкування діяльності міністерств, інших органів влади, визначених законодавством України державними замовниками, які проводять роботи в цій сфері відповідно до своїх завдань і функцій. Проект постанови узгоджений з усіма зацікавленими органами, пройшов правову експертизу в Міністерстві юстиції України та готується для внесення на розгляд Уряду;

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за участі МОУ розробило проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо військових стандартів», який готується до розгляду на засіданні Уряду. Прийняття законопроекту забезпечить урегулювання питань щодо розроблення, скасування,

відновлення дії, прийняття, поширення та застосування військових стандартів, у тому числі розроблених на основі стандартів НАТО і стандартів у сфері оборони держав – членів НАТО, та сприятиме впровадженню Політики НАТО зі стандартизації в національне законодавство;

- на виконання рішення засідання Міжвідомчої робочої групи з проведення аналізу стандартів колишнього СРСР на ОВТ від 20 листопада 2017 р., МОУ спільно з технічним комітетом стандартизації ТК-176 «Стандартизація продукції оборонного призначення» продовжило роботу з аналізу стандартів колишнього СРСР на ОВТ з метою встановлення доцільності їх подальшого застосування, перегляду чи скасування. За результатами роботи опрацьовані обґрунтування необхідності подовження дії визначених ГОСТ В, які застосовуються під час розроблення, виробництва й експлуатації ОВТ і не суперечать чинному законодавству, міжнародним та європейським стандартам. Зазначені пропозиції 21 січня 2018 р. надані до національного органу стандартизації для внесення відповідних змін у його наказ.

Разом із зацікавленими сторонами та членами ТК-176 був складений перелік міжнародних та європейських стандартів, які доцільно прийняти як національні «методом перекладу».

3. Відпрацьовані пропозиції зі створення ефективної системи утилізації продукції військового призначення.

Нині готуються пропозиції щодо державних закупівель ОВТ через систему електронних закупівель. За основу взято Договір про функціонування ЄС, який передбачає виконання директив, що регламентують державні закупівлі.

МОУ вже приєдналося до частини послуг і партнерств Агенції НАТО з підтримки та постачання, опрацьовується питання з приєднання до інших її послуг і партнерств.

Виконуються також багато інших заходів у військово-технічній сфері, які поступово наближають процеси планування та забезпечення ЗСУ зразками ОВТ і необхідними матеріально-технічними засобами відповідно до вимог і стандартів, що діють у країнах – членах НАТО і ЄС.

Основні завдання Стратегічного оборонного бюлетеня України у військово-технічній сфері на період до 2020 р.

У цьому матеріалі перелічено лише невелику частину заходів стосовно проведеної в МОУ роботи з реформування ЗСУ та імплементації для них завдань у військово-технічній сфері, встановлених СОБ-2016. Набагато більшу роботу необхідно провести у строки, які залишилися до запланованого кінця реалізації СОБ-2016 (тобто до 2020 р. включно). Не перелічуватиму їх усі, адже вони наведені в додатку до СОБ-16 [1], і кожний охочий може ознайомитися з ними через електронні засоби масової інформації. Зазначу лише, що основними та найбільш трудомісткими й витратними з них є заходи, пов'язані

з розробкою, серійним виробництвом, модернізацією, відновленням, закупівлею та експлуатацією великої кількості різноманітних зразків ОВТ і матеріально-технічних засобів, необхідних для забезпечення їх повсякденної експлуатації та бойового застосування в особливий період, а також для функціонування систем, пов'язаних з ними, і таких, що їх забезпечують. Доцільно виокремити такі групи завдань:

- подальше вдосконалення механізму формування та виконання державного оборонного замовлення із завершенням при цьому повного переходу на трирічний період його планування та виконання, з можливістю щорічного коригування його показників;

- завершення створення й упровадження в МОУ інтегрованої системи закупівель, яка за закладеними в неї принципами і підходами має бути максимально подібна до тієї, що застосовуються європейськими державами та державами – членами НАТО, із системою електронних закупівель для всіх публічних закупівель та повною відкритістю і прозорістю. При цьому має бути створений єдиний підрозділ, відповідальний за забезпечення ЗСУ (супроводження всього життєвого циклу предметів постачання від закупівлі до утилізації або реалізації як надлишкового майна). Для забезпечення цього потрібно підготувати та внести зміни до законодавчої бази щодо розширення сфери публічних закупівель МОУ стосовно звичайних озброєнь та перегляду ролі Державного оборонного замовлення, а також перегляду переліку ОВТ, які містять відомості, що становлять державну таємницю. Упровадження цих змін має бути політичним рішенням керівництва держави;

- запровадження новітніх технологій, створення замкнених циклів розроблення та виробництва основних видів озброєння, військової та спеціальної техніки, досягнення при цьому повної незалежності виробництва від поставок обладнання, комплектувальних виробів та матеріалів з Російської Федерації. Одночасно – розроблення й реалізація планів поглибленого ВТС із державами – стратегічними партнерами України. Передбачається при цьому вирішувати питання забезпечення ЗСУ (за відсутності можливості вітчизняної промисловості й економічної доцільності) найсучаснішими зразками ОВТ від провідних держав світу. Задля цього необхідно вдосконалити систему державного експортного контролю України з метою приведення її у відповідність до вимог і стандартів держав – членів НАТО стосовно захисту оборонних технологій та контролю за їх кінцевим використанням;

- уніфікація основних зразків озброєння та спеціальної техніки, відновлення їх справності, модернізація та закупівля не лише для ЗСУ, а й для інших складових сил оборони. Для цього мають бути розроблені та впроваджені національні стандарти (технічні регламенти) озброєння і спеціальної техніки для всіх складових сил оборони;

- відновлення справності (ремонт, продовження ресурсу і строку служби) та модернізація наявних у ЗСУ та силах оборони України зразків ОВТ з метою забезпечення їх високої боєздатності з одночасним здійсненням розробки і закупівлі нових зразків відповідно до потреб сил оборони та виділених ресурсів, у тому числі за лізинговою схемою. При цьому відновлення справності озброєння, військової техніки, ракет і боеприпасів має відбуватися за пріоритетом:

- зенітних ракетних комплексів і зенітних ракет;
- літаків, вертольотів, сучасних авіаційних засобів ураження;
- високоточних засобів ураження наземного, повітряного та морського базування, у тому числі високоточних артилерійських і протитанкових систем, керованих авіабомб;
- ракетно-артилерійського, бронетанкового озброєння й техніки, нової стрілецької зброї;
- кораблів, катерів, інших надводних суден, сучасних корабельних засобів ураження, систем управління корабельною зброєю, берегових ракетних комплексів;
- засобів розвідки, у тому числі вітчизняного авіаційного комплексу дальнього радіолокаційного виявлення та управління, систем берегового спостереження за надводною обстановкою та висвітлення підводної обстановки, багатоцільових безпілотних авіаційних комплексів;
- цифрових засобів зв'язку та навігації з високим рівнем завадостійкості та захищеності, засобів розвідки та радіоелектронної боротьби тощо;

- приведення зразків озброєння та спеціальної техніки ЗСУ та інших складових сил оборони у відповідність до стандартів держав – членів НАТО. Національна система кодифікації озброєння та спеціальної техніки, матеріально-технічних засобів і національна система розробки та постановки на виробництво зразків озброєння і спеціальної техніки мають бути повністю адаптовані до кодифікації, прийнятої в НАТО.

Цей перелік завдань є далеко не повним і не охоплює всього комплексу й складності завдань у сфері вдосконалення та вирішення завдань військово-технічної політики України. Тим не менше, він дає змогу оцінити масштабність задач, які стоять перед Україною і які необхідно виконати для забезпечення її обороноздатності, боєздатності її ЗСУ та інших сил оборони держави.

Негативні фактори, які стоять на заваді виконанню завдань Стратегічного оборонного бюлетеню України у військово-технічній сфері

Попри перелічені досягнення, слід зазначити, що питання повної і безумовної реалізації всіх завдань у військово-технічній сфері, окреслених СОБ-2016, великою мірою залежать від низки зовнішніх і внутрішніх

чинників. Так, на темпи, глибину та якість проведення реформ в оборонній сфері України можуть вплинути такі негативні фактори:

- недостатнє фінансування з боку держави потреб сил оборони України, особливо в частині їх забезпечення необхідними зразками ОВТ;
- неможливість ОПК України забезпечити в повному обсязі задоволення потреб ЗСУ та інших складових сил оборони України в сучасних зразках ОВТ, ускладнений і тривалий процес закупівлі у країнах ЄС та США сировини, матеріалів, комплектувальних виробів для виробництва ОВТ;
- дублювання та застарілість нормативно-правової бази у сфері оборони та неефективні концептуальні підходи у сфері оборонного планування;
- внесення необхідних змін до нормативно-правових актів у сфері оборони є складним та повільним процесом, що потребує тривалого часу;
- низька культура управління та значний час підготовки необхідних фахівців;
- оборонна реформа здійснюється в умовах незавершеного збройного конфлікту в східних регіонах держави, тимчасової окупації Російською Федерацією частини території України та складної соціально-економічної ситуації, зумовленої втратою частини промислового потенціалу України. Реформу необхідно впроваджувати таким чином, щоб мінімізувати можливий негативний вплив на бойову готовність і спроможності сил оборони;
- складний процес викоренення корупції в системі державних закупівель в інтересах оборони тощо.

Висновок

Наведені у статті стислі відомості щодо виконання Міністерством оборони України завдань у сфері вдосконалення та реалізації ефективної військово-технічної політики України під час реалізації основних положень Стратегічного оборонного бюлетеня свідчать про те, що в цій важливій сфері зроблено чимало. Водночас у роки, що залишилися до кінця запланованого для виконання завдань терміну, необхідно зробити ще набагато більше. Тому, попри труднощі об'єктивного й суб'єктивного характеру, керівництво держави та Міністерства оборони України мають докласти максимальних зусиль для їх подолання та приведення боєздатності Збройних Сил та інших складових сил оборони України на рівень, який відповідає вимогам сьогодення та майбутнього. При цьому слід розуміти, що завдання підвищення боєздатності Збройних Сил України – справа не лише Міністерства оборони України, а й загальнонаціональна справа. Якщо в Україні будуть створені високоефективні й оснащені всім необхідним, передусім – потрібними зразками озброєння та військової техніки Збройні Сили, то можна бути впевненими, що жоден ворог не наслідиться досягнути на незалежність й територіальну цілісність країни.

Перелік літератури

1. Стратегічний оборонний бюлетень України : Указ Президента України № 240/2016 від 6 червня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/2402016-20137>.
2. Стратегія національної безпеки України : Указ Президента України № 287/2015 від 26 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>.
3. Воєнна доктрина України : Указ Президента України № 555/2015 від 24 вересня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/555/2015>.
4. Концепція розвитку сектора безпеки і оборони України : Указ Президента України № 92/2016 від 14 березня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 березня 2017 року № 73/2017 «Про Державну програму розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року» : Указ Президента України № 92/2016 від 14 березня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/73/2017>.
6. Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року // Офіційний сайт Міністерства Оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mil.gov.ua/content/oboron_plans/22017-06-16_National-program-2020_uk.pdf.
7. Про схвалення Основних напрямів розвитку ОВТ на довгостроковий період : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 398-р. від 14 червня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/398-2017-%D1%80>.
8. Деякі питання розвитку критичних технологій у сфері виробництва озброєння та військової техніки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 600-р. від 30 серпня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/600-2017-%D1%80>.
9. Державна цільова оборонна програма розвитку ОВТ на період до 2020 року (зі змінами від 7 лютого 2018 р.) : Постанова Кабінету Міністрів України № 284-6 від 30 березня 2016 р. (не для друку).
10. Про державне оборонне замовлення : Закон України № 464-XIV від 3 березня 1999. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/464-14>.
11. Порядок кодифікації предметів постачання : Наказ Міністерства оборони України № 673 від 18 грудня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0050-18>.